

DATOS IDENTIFICATIVOS

A Convivencia nos Centros de Secundaria e o Traballo dende Departamento de Orientación

Materia	A Convivencia nos Centros de Secundaria e o Traballo dende Departamento de Orientación			
Código	O02M066V06253			
Titulación	Máster Universitario en Profesorado en Educación Secundaria Obrigatoria, Bacharelato, Formación Profesional e Ensino de Idiomas. Especialidade (Ourense): Orientación Educativa			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	4	OB	1	2c
Lingua de impartición	Galego			
Departamento				
Coordinador/a	Puente Carracedo, Hipólito Barreira Arias, Alberto José			
Profesorado	Barreira Arias, Alberto José Puente Carracedo, Hipólito			
Correo-e	abarreira@uvigo.es hpuente@cop.es			
Web				

Descrición xeral	<p>A materia □ A convivencia nos centros de secundaria e o traballo desde o departamento de orientación□, está integrada no módulo específico do Máster Universitario para o Profesorado de Educación Secundaria Obligatoria, Bacharelato, Formación Profesional e Ensino de Idiomas.</p> <p>O contido desta materia pretende ser unha ferramenta eficaz, práctica e operativa para o estudante □futuro docente- ó tratar de responder a retos trascendentes que se dan habitualmente nos centros educativos e nas propias aulas. Dada a complexidade que se produce sobre a convivencia escolar é preciso dotar de recursos e asesorar aos docentes e demais persoal da comunidade educativa.</p> <p>O incremento dos problemas de conduta nas aulas, a detección de situacións de acoso e o deterioro do clima educativo nos centros escolares promoveu, nos últimos anos, unha importante corrente de traballo para a mellora da convivencia nos mesmos.</p> <p>Trataremos de formar nos fundamentos teóricos, legais e nos plans de actuación para a mellora da convivencia e a aprendizaxe escolar de cada comunidade e o coñecemento e formación para o desenvolvemento de propostas de intervención aplicadas a: mellora do sistema disciplinario (coa formación de equipos de mediación e tratamento de conflitos), xestión dos problemas da aula, optimización do proceso de ensino-aprendizaxe (a través da Aprendizaxe Cooperativa) e intervención individual (con actuacións específicas para situacións de acoso e victimización). Pretendemos que esta aprendizaxe potencie unha actitude colaborativa no ámbito da convivencia.</p> <p>Levarase a cabo un enfoque preventivo e promotor dun clima escolar enriquecedor e estimulante que facilite a adquisición de competencias e habilidades e a educación en valores.</p> <p>Esta asignatura pretende facilitar a reflexión e análise crítica sobre os procesos de interacción e convivencia na aula así como a aprendizaxe de técnicas e ferramentas de intervención psicosocial e titorial para o futuro docente.</p>
------------------	--

Competencias de titulación

Código	
A7	Deseñar e desenvolver espazos de aprendizaxe, con especial atención á equidade, a igualdade de dereitos e oportunidades entre homes e mulleres, a formación cidadá e o respecto aos dereitos humanos que faciliten a vida en sociedade, a toma de decisións e a construción dun futuro sustentable.
A8	Adquirir estratexias para estimular o esforzo do estudante e promover a súa capacidade para aprender por se mesmo e con outros e desenvolver habilidades de pensamento e de decisión que faciliten a autonomía, a confianza e iniciativas persoais.
A9	Coñecer os procesos de interacción e comunicación na aula e dominar destrezas e habilidades sociais necesarias para fomentar a aprendizaxe e a convivencia na aula e abordar problemas de disciplina e resolución de conflitos.
A10	Deseñar e realizar actividades formais e non formais que contribúan a facer do centro un lugar de participación e cultura na contorna no que está situado.
A15	Informar e asesorar ás familias achega do proceso de ensino e aprendizaxe e sobre a orientación persoal, académica e profesional dos seus fillos.
A23	Coñecer os procesos de interacción e comunicación na aula e no centro, abordar e resolver posibles problemas.
A26	Promover accións de educación emocional, en valores e formación cidadá.
A27	Participar na definición do proxecto educativo e nas actividades xerais do centro atendendo a criterios de mellora da calidade, atención á diversidade, prevención de problemas de aprendizaxe e convivencia.
A28	Relacionar a educación co medio e comprender a función educadora da familia e a comunidade, tanto na adquisición de competencias e aprendizaxe como na educación no respecto dos dereitos e liberdades, na igualdade de dereitos e oportunidades entre homes e mulleres e na igualdade de trato e non discriminación das persoas con discapacidade.
A29	Coñecer a evolución histórica da familia, os seus diferentes tipos e a incidencia do contexto familiar na educación.
A30	Adquirir habilidades sociais na relación e orientación familiar.
A39	Fomentar un clima que facilite a aprendizaxe e poña en valor as achegas dos estudantes.
A46	Adquirir experiencia na planificación, na docencia e na avaliación das materias correspondentes á especialización.
A48	Dominar as destrezas e as habilidades sociais necesarias para fomentar un clima que facilite a aprendizaxe e a convivencia.
B1	Utilizar bibliografía e ferramentas de procura de recursos bibliográficos xerais e específicos, incluíndo o acceso por Internet.
B3	Potenciar a capacidade para o traballo en contornas cooperativas e pluridisciplinarias

Competencias de materia

Resultados previstos na materia	Tipoloxía	Resultados de Formación e Aprendizaxe
Deseñar e desenvolver espazos de aprendizaxe favorecedores da convivencia escolar	saber facer	A7 B1 B3
Informar e asesorar ás familias sobre diversas técnicas e estratexias favorecedoras da convivencia e da resolución pacífica de conflitos	saber saber facer	A15 A30 B1

Coñecer as características dos estudantes, así como os procesos de interacción e comunicación na aula e no centro que permitan a identificación e reflexión crítica sobre as situacións conflitivas, e a súa resolución.	saber saber facer Saber estar / ser	A9 A23 B1 B3
Coñecer e analizar diversos plans e proxectos relacionados coa convivencia escolar que forman parte do proxecto educativo de centro, participando na súa definición e desenvolvemento.	saber saber facer	A27 B1
Adquirir experiencia na planificación, desenvolvemento e avaliación de programas para mellora da convivencia escolar.	saber saber facer	A46 B3
Adquirir e poñer en práctica diversas estratexias e habilidades que permitan unha intervención axeitada para a resolución de problemas de convivencia no contexto escolar: habilidades de pensamento e de decisión, habilidades sociais, dinámica de grupos, xestión democrática de normas, aprendizaxe cooperativo, mediación, negociación, educación emocional, educación en valores, etc	saber saber facer Saber estar / ser	A8 A9 A26 A48 B1
Coñecer as características das familias e comprender a súa función educadora na adquisición de competencias e aprendizaxes para a resolución pacífica de situacións conflitivas	saber	A28 A29 B1 B3
Deseñar e realizar actividades formais e non formais que favorezan a aprendizaxe e as aportacións dos estudantes, nun bó clima escolar.	saber facer Saber estar / ser	A10 A39 B3

Contidos

Tema

- 1.-Educación para a convivencia e a igualdade.
- 2.-Análise da convivencia e a resolución de conflitos
- 3.-Problemas de adaptación e convivencia escolar: Marxinación, absentismo, rexeitamento, inadaptación, violencia e acoso escolar, inmigración e interculturalidade,etc.
- 4.-Dinámica do grupo clase
- 5.-Socialización e educación.
- 6.-As relacións sociais no grupo clase, conduta prosocial e habilidades sociais.
- 7.- Competencia emocional e social
- 8.-O traballo cooperativo e a interacción social. Técnicas de análises e dinamización grupal.
- 9.-O papel da familia en educación. Colaboración coas familias de Educación secundaria.
- 10.-Relación con outras institucións: servizos de saúde, servizos sociais.

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Traballos de aula	5	10	15
Presentacións/exposicións	2	4	6
Foros de discusión	0	5	5
Sesión maxistral	10	20	30
Titoría en grupo	2	0	2
Actividades introdutorias	1	0	1
Traballos e proxectos	0	41	41

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Traballos de aula	O estudante desenvolve exercicios ou proxectos na aula baixo as directrices e supervisión do profesor. Pode estar vinculado o seu desenvolvemento con actividades autónomas do estudante.
Presentacións/exposicións	Exposición por parte do alumnado ante o docente e/ou un grupo de estudantes dun tema sobre contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicio,proxecto... Pódese levar a cabo demaneira individual ou en grupo.

Foros de discusión	Actividade desenvolvida nun medio virtual na que se debaten temas diversos relacionados co ámbito académico e/ou profesional.
Sesión maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricase/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante.
Titoría en grupo	Entrevistas que o alumno mantén co profesorado da materia para asesoramento/desenvolvemento de actividades da materia e do proceso de aprendizaxe.
Actividades introdutorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto e reunir información sobre o alumnado, así como a presentar a materia.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Traballos de aula	Actividade académica desenvolvida polo profesor, individual ou en pequeno grupo, que ten como finalidade atender as necesidades e consultas do alumnado relacionadas co estudo e/ou temas vinculados coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade pode desenvolverse de forma presencial (directamente na aula e nos momentos que o profesor ten asignados a titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico ou do campus virtual).
Titoría en grupo	Actividade académica desenvolvida polo profesor, individual ou en pequeno grupo, que ten como finalidade atender as necesidades e consultas do alumnado relacionadas co estudo e/ou temas vinculados coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade pode desenvolverse de forma presencial (directamente na aula e nos momentos que o profesor ten asignados a titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico ou do campus virtual).
Probas	Descrición
Traballos e proxectos	Actividade académica desenvolvida polo profesor, individual ou en pequeno grupo, que ten como finalidade atender as necesidades e consultas do alumnado relacionadas co estudo e/ou temas vinculados coa materia, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade pode desenvolverse de forma presencial (directamente na aula e nos momentos que o profesor ten asignados a titorías de despacho) ou de forma non presencial (a través do correo electrónico ou do campus virtual).

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Traballos de aula	O estudante desenvolve exercicios ou proxectos na aula baixo as directrices e supervisión do profesor. Pode estar vinculado o seu desenvolvementos con actividades autónomas do estudante.	30
Presentacións/exposicións	Exposición por parte do alumnado ante o docente e/ou un grupo de estudantes dun tema sobre contidos da materia ou dos resultados dun traballo, exercicio, proxecto... Pódese levar a cabo de maneira individual ou en grupo.	10
Foros de discusión	Actividade desenvolvida nun medio virtual na que se debaten temas diversos relacionados co ámbito académico e/ou profesional.	10
Traballos e proxectos	O estudante presenta o resultado obtido na elaboración dun documento sobre a temática da materia, na preparación de seminarios, investigacións, memorias, ensaios, resumos de lecturas, conferencias, etc. Pódese levar a cabo de maneira individual ou en grupo, de forma oral ou escrita	50

Outros comentarios sobre a Avaliación

- Para acadar unha avaliación continua positiva, dada a modalidade de ensino presencial do Master, esíxese a todo o alumnado unha asistencia presencial dun mínimo do 80% das sesións (admisible a falta do 20% das horas) ademais da realización e entrega de tarefas ponderables.
- Os prazos de entrega das actividades, traballos, etc. serán comunicados na clase no momento oportuno. É necesario respetalos estrictamente para ser cualificados na avaliación continua.
- O alumnado que non obteña unha avaliación continua positiva sobre os parámetros expostos anteriormente, poderá presentarse a unha proba escrita (data marcada no calendario do mestrado para exames oficiais) sobre todos os contidos traballados. Esta proba estará baseada na rigurosidade e profundización dos coñecementos e competencias acadadas polos alumnos/as na materia e terá una ponderación de 10 puntos (100% da nota final).

Bibliografía. Fontes de información

- Aguado, M.J., **Prevención de la violencia y lucha contra la exclusión social desde la adolescencia**, 2004,
- Aguado, M.J., **Del acoso escolar a la cooperación en las aulas**, 2006,
- Ainscow, M., **Hacia las escuelas eficaces para todos**, 2001,
- Alcántara, J.A., **Cómo educar la autoestima**, 1995,
- Alonso Tapia, J., **Motivar para el aprendizaje**, 1997,

Armas, M., **Prevención e intervención ante problemas de conducta**, 2007,

Avilés, J.M, **Bullyng: El maltrato entre iguales. Agresores, víctimas y testigos en la escuela**, 2006,

Beane, A., **Bullyng.Aulas libres de acoso**, 2006,

Bisquerra, R., **Educación emocional y bienestar**, 2005,

Boqué, C., **Tiempo de mediación. Taller de formación de mediadores en el ámbito educativo**, 2005,

Calvo Rodríguez, A., **Problemas de convivencia en los centros educativos**, 2003,

Casamayor, G (Coord.), **Cómo dar respuesta a los conflictos. La disciplina en la enseñanza secundaria**, 1998,

Cava, M.J. y Musitu, G., **La potenciación de la autoestima en la escuela**, 2000,

Cava, M.J. y Musitu, G., **La convivencia en la escuela**, 2002,

Consellería de educación, **Plan de convivencia do centro**, 2007,

Consellería de Educación, **Protocolo xeral de prevención, detección e tratamento do acoso escolar e ciberacoso**, 2013,

Fernández, I., **Prevención de la violencia y resolución de conflictos. El clima escolar como factor de calidad**, 1998,

Fernández, I., **Guía para la convivencia en el aula**, 2001,

Fiorenza, A., **Niños y adolescentes difíciles**, 2003,

Franco, V., **La autoestima del profesorado**, 2002,

Gallego, D. y Gallego, M.J., **Educación la inteligencia emocional en el aula**, 2004,

Gentil, C. y Laa, V., **La astucia social**, 2000,

Gotzens, C., **La disciplina escolar**, 1997,

Jares, J., **Pedagogía de la convivencia**, 2006,

Machargo Salvador, J., **Programa de actividades para el desarrollo de la autoestima**, 1997,

Martínez, M. y Tey, A.(coord.), **La convivencia en los centros de secundaria. Estrategias para abordar el conflicto**, 2003,

Moraleda, M., **Educación en competencia social**, 1999,

Moreno, J.C. y Luengo, F. (Coord.), **Construir ciudadanía y prevenir conflictos**, 2007,

Nardone, N., Giannotti, E. y Rocchi, R., **Modelos de familia. Conocer y resolver los problemas entre padres e hijos**, 2003,

Olweus, D., **Conductas de acoso y amenaza entre escolares**, 1998,

Ortega,R. y Del Rey, R., **La violencia escolar.Estrategias de prevención**, 2003,

Puente Carracedo, H., **A autoestima no ensino-unha resposta práctica ó fracaso escolar-**, 2003,

Redorta, J., Obiols, M. y Bisquerra, R., **Emoción y conflicto**, 2006,

Roca, E., **Cómo mejorar tus habilidades sociales. Programa de autoestima, asertividad e inteligencia emocional**, 2005,

Segura Morales, M., **ser persona y relacionarse.Habilidades cognitivas y sociales, y crecimiento moral**, 2002,

Torrego, J.(coord.), **Mediación de conflictos en Instituciones Educativas: Manual para la formación de mediadores.**, 2000,

Torrego, J. (coord.), **Modelo integrado de mejora de la convivencia**, 2006,

Urra, J., **El pequeño dictador. Cuando los padres son las víctimas**, 2006,

• BIBLIOGRAFÍA COMPLEMENTARIA

Díaz Aguado, M. J. (2003). *Convivencia escolar y prevención de la violencia*. Madrid: Ministerio de Educación, Cultura y Deporte.

Faber, A.y Mazlish, E. (2002). *Cómo hablar para que sus hijos estudien en casa y en el colegio*. Medici.

Fernández, I. (1998) *Prevención de la violencia y resolución de conflictos: el clima escolar como factor de calidad*. Madrid: Narcea.

Fernández, I. (coord.) (2001). *Guía para la convivencia en el aula*. Barcelona: Cisspraxis.

Jares, J. (1996). *Construir la paz*. La Coruña: Xerais.

Martínez j. B. (2008) *La ciudadanía se convierte en competencia avances y retrocesos*. En Gimeno J. y otros. Las competencias: ¿Qué hay de nuevo?. Madrid: Morata.

Ortega, R. (2006) *La convivencia: un modelo para de prevención de la violencia*. En Moreno, A. (Eds.), *La convivencia en las aulas: problemas y soluciones* (p. 29-48) [Volumen de las Intervenciones del Congreso: La convivencia en las aulas: Problemas y soluciones, 2005] España: Ministerio de Educación y Ciencia.

Ortega,R. (2010) . *Las aulas de educación secundaria como espacio de convivencia y aprendizaje: relaciones interpersonales y gestión del grupo-clase*. En Coll, C. (Coord.) *Desarrollo, aprendizaje y enseñanza en la educación secundaria*. (pp. 193-208) Gobierno de España. Ministerio de Educación. Editorial Graó. 1. Vol. 1

Peréz de Guzman, M^a. V. y Pérez Serrano, G. (2011) *Aprender a convivir. El conflicto como oportunidad de crecimiento*. Madrid: Narcea

Salanova, M., Grau, R., Llorens, S. y Schaufeli, W.B. (2001) Exposición a las tecnologías de la información, burnout y engagement: el rol modulador de la autoeficacia relacionada con la tecnología. *Revista de Psicología Social Aplicada*, 11, 69-90.

Schaufeli, W.B., Salanova, M., Gonzalez-Roma, V. y Bakker, A. (2002) The measurement of burnout and engagement: A confirmatory factor analytic approach. *Journal of Happiness Studies*, 3, 71-92.

Torrego, J. (coord.)(2003). *Resolución de conflictos desde la acción tutorial*. Madrid: Consejería de educación. Comunidad de Madrid.

Torrego, J. (2006). La formación del profesorado ante los retos de la promoción de la convivencia y la prevención de la violencia escolar. En Moreno, A. (Eds.), *La convivencia en las aulas: problemas y soluciones* (pp. 409-433). [Volumen de las Intervenciones del Congreso: La convivencia en las aulas: Problemas y soluciones, 2005] España: Ministerio de Educación y Ciencia.

Torrego, J., Moreno, J. (2007) *Convivencia y disciplina en la escuela: el aprendizaje de la democracia*. Madrid, Alianza Editorial

Trianes, V y Fernández-Figares, C. (2001) *Aprender a ser personas y a convivir*. Bilbao: Desclée.

Vaello, J. (2003). *Resolución de conflictos en el aula*. Madrid: Santillana

Vaello, J.(2005). *Las habilidades sociales en el aula*. Madrid: Santillana.

Vaello, J. (2007). *Cómo dar clase a los que no quieren*. Madrid: Santillana

---

Recomendacións
